

Kas? modulis

Modulio metmenys

koordinatorius

Maria Teresa Zanola

Silvia Calvi, Klara Dankova, Silvia Gilardoni, Maria Vittoria Lo Presti
(Katalikiškas Šventosios Širdies universitetas, Milanas)

bendra autoriai

Nemira Mačianskienė

Vaida Misevičiūtė, Daiva Pundziuvienė
(Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas)

Anna Murkowska

Joana Fituła, Jacek Romaniuk, Marta Wojakowska
(Varšuvos universitetas)

Manuel Célio Conceição

Neuza Costa, Pedro de Sousa
(Algarve universitetas)

Kris Peeters

Jim Ureel, Michela Mangiarotti
(Antverpeno universitetas)

Turinys

KAS? MODULIS	1
MODULIO METMENYS	1
TURINYS	2
IVADAS:	3
KINTANTI DAUGIAKALBYSTĖS SAMPRATA AUKŠTAJAME	3
1 SKYRIUS	4
DAUGIAKALBYSTĖ IR KALBŲ POLITIKA AUKŠTAJAME MOKSLE	4
KAS YRA KALBOS POLITIKA IR JOS SVARBA?	5
TRYS KALBOS POLITIKOS LYGMENYS	6
ES KALBŲ POLITIKA	6
HELP: AUKŠTOJO MOKSLO KALBŲ POLITIKA	8
2 SKYRIUS	10
DAUGIAKALBYSTĖ	10
AUKŠTOJO MOKSLO KONTEKSTE	10
DAUGIAKALBYSTĖ AUKŠTAJAME MOKSLE: KELETAS FAKTŲ IR SKAIČIŲ	11
DAUGIAKALBYSTĖ, ŽINIŲ PERDAVIMAS IR JŲ KŪRIMAS	13
DAUGIAKALBYSTĖ IR TARPTAUTIŠKUMAS	14
DAUGIAKALBYSTĖ, ĮVAIROVĖ IR ĮTRAUKTIS	16
3 SKYRIUS	18
DAUGIAKALBYSTĖ IR KALBŲ MOKYMASIS: DAUGIAKALBYSTĖS KOMPETENCIJA	18
AUKŠTAJAME MOKSLE	18
DAUGIAKALBYSTĖ, INDIVIDUALI DAUGIAKALBYSTĖ, METALINGVISTINĖ KOMPETENCIJA IR BENDROS PRASMĖS KŪRIMAS	19
BEKM 2020 (1): DAUGIAKALBIS REPERTUARAS, ARBA INDIVIDUALUS KALBOS VARTOTOJAS KAIP SOCIALINIS VEIKĖJAS	20
BEKM (2): DAUGIAKALBYSTĖS, DAUGIAKULTŪRIŠKUMO KOMPETENCIJA IR JOS SUDEDAMOSIOS DALYS	21
DAUGIAKALBIS IR DAUGIAKULTŪRIS POŽIŪRIS Į AUKŠTĄJĮ MOKSLĄ	23
KITOS DAUGIAKALBIŲ IR DAUGIAKULTŪRINIŲ KALBŲ MOKYMOSI IR MOKYMO SISTEMOS	24
4 SKYRIUS	26
DAUGIAKALBIO MOKYMO IR MOKYMOSI STRATEGIJOS	26
LYGINAMIEJI INTERLINGVISTINIAI IR TARPKALBINIAI ASPEKTAI	27
RECEPCINIS SUSIKALBĖJIMAS SKIRTINGOMIS KALBOMIS	27
KALBOS KAITALIOJIMAS, KODŲ KEITIMAS, VERTIMAS IŠ VIENOS KALBOS Į KITĄ	29
KOMPLEKSINIAI POŽIŪRIAI	31
TRAPKALBINĖ MEDIACIJA KAIP DAUGIAKALBĖ STRATEGIJA	32

Įvadas: Kintanti daugiakalbystės samprata aukštajame

(S. Calvi, K. Dankova, S. Gilardoni, M.V. Lo Presti, M.T. Zanola)

Kalbant apie daugiakalbystę ir daugiakultūriškumą, kalbos ir kultūros laikomos statiškais visuomenėje egzistuojančiais dariniais, o terminai daugiakalbystė ir daugiakultūriškumas reiškia besimokančiojo / vartotojo kalbinį ir kultūrinį repertuarą, kuris apibrėžiamas kaip kalbų, kalbų atmainų ir kultūrų, kurias individas įvaldo įvairiais lygmenimis, rinkinys. Šia prasme daugiakalbis repertuaras nuolat kinta ir jam įtakos turi kiekvieno individo patirtis. Daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo gebėjimai yra labai svarbūs šių dienų piliečiams, nes jie leidžia jiems aktyviai dalyvauti komerciniuose, moksliniuose ir kultūriniuose mainuose, kuriuose susiduria kelios kalbos ir kultūros.

Tai taikoma ir aukštajam mokslui: šiame kontekste, kuriam būdingas tarptautinis judumas ir dėl to formuojasi kalbinė įvairovė, daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo kompetencijos palengvina įtrauktį. Be to, vartojant kelias kalbas, o ne vieną vienintelę *lingua franca*, dinamiškai plėtojami moksliniai tyrimai, atsižvelgiama į įvairiomis kalbomis parašytų tyrimų rezultatus, kuriamos ir perduodamos žinios skirtingomis kalbomis ir kultūromis kalbantiems žmonėms. Kalbant apie kalbų mokymąsi ir dėstymą aukštosiose mokyklose, vis aktualesnis tampa ir daugiakalbių bei daugiakultūrinių metodų vaidmuo: kelių kalbų derinys yra tinkamas studentų kalbiniams įgūdžiams ugdyti, taip palengvinant savarankišką mokymąsi ir ugdant tarpkultūrines pažiūras.

Literatūra

- Council of Europe (2001), Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR), Cambridge University Press, Strasbourg. Available at: <https://rm.coe.int/1680459f97>.
- Council of Europe (2020), Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion volume (CEFR), Council of Europe Publishing, Strasbourg. Available at : <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>.
- Conceição M. C. et al. (2018a), Why is it advisable to combine “international orientation” with “regional location” in the language strategy of universities?, in *The MIME Vademecum, Mobility and Inclusion in Multilingual Europe*, Switzerland, 2018, pp. 130-131. Available at: <https://www.mime-project.org/vademecum/>.

1 skyrius

Daugiakalbystė ir kalbų politika aukštajame moksle

Kas yra kalbos politika ir jos svarba?

(S. Calvi, K. Dankova, S. Gilardoni, M.V. Lo Presti, M.T. Zanola)

Šiais laikais, vis labiau globalėjančioje ir vis labiau tarpusavyje susijusioje visuomenėje, kalbų politikos (KP) klausimai yra itin svarbūs nacionalinio ir tarptautinio lygmens santykių valdymui ir kelia etinių iššūkių, susijusių su tokiais aspektais kaip demokratija ir kalbų įvairovė, kalbų teisės ir pareigos, kalbinis teisingumas. Be to, kalbų politika daro tiesioginį poveikį kalbų mokymuisi ir dėstymui.

Norint suprasti KP įgyvendinimo svarbą, būtina tiksliai ją apibrėžti, ypač todėl, kad literatūroje pateikiama įvairių šios sąvokos apibrėžimų. KP įvardija bet kokią sprendimo dėl vienos ar daugiau kalbų vartojimo tam tikrame geopolitiniame ir socialiniame kontekste formą. Šiuos sprendimus sąmoningai priima socialiniai veikėjai, pavyzdžiui, valstybės, vyriausybės ar kiti autoritetingi veikėjai, darantys įtaką kalbų pasirinkimui. Šių socialinių veikėjų skaičių galima sumažinti tik iki valstybių, tarpvalstybinių ir tarptautinių organizacijų, apsiribojant KP sprendimais, reglamentuojamais įvairiais teisėkūros lygmenimis – vietiniu, regioniniu, nacionaliniu, tarpvalstybiniu ir tarptautiniu, siekiant nustatyti oficialaus kalbų vartojimo įvairiose institucinėse ir visuomeninėse aplinkose taisykles. Kaip ir UNESCO (2006 m.) apibrėžtyje, kurioje KP dar labiau apribojama vyriausybiniais sprendimais, KP – tai pasirinkimų ir tikslų, kuriuos valstybė priima sprendžiant kalbos klausimus, rinkinys, dažnai, bet nebūtinai veikiamas sudėtingų ir konfliktiškų situacijų. KP aukštojoje mokykloje atlieka įvairias, kartais viena kitai prieštaraujančias funkcijas, tarp jų – kaip aukštojo mokslo internacionalizavimo pagalbininkė, kaip vieta, kurioje valdoma kalbinė įvairovė, kaip daugiakalbystės mokslinėje komunikacijoje taisyklių rinkinys. Todėl KP yra sudedamoji bet kurios aukštojo mokslo plėtros strategijos dalis tiek vietos, tiek tarptautiniu mastu. Tai ypač akivaizdu organizacinių valdymo ir veiklos struktūrų, mokymo programų struktūrų, švietimo, pedagoginės ir mokslinės praktikos, įskaitant vertinimą, sertifikavimą ir akreditavimą, atžvilgiu.

Įvairiomis aplinkybėmis, t. y. skirtingose šalyse arba toje pačioje šalyje, KP problemos aukštosiose mokyklose iškyla skirtingai. Taip pat reikėtų atsižvelgti į rezultatų svarbą mokslinių tyrimų plėtrai ir moksliniam informavimui bei jų poveikiui visuomenei.

Literatūra

Boyer H. (2010), *Les politiques linguistiques*, « Mots. Les langages du politique », 94, pp. 67-74.

Available at : <https://journals.openedition.org/mots/19891>.

Calvet L.-J. (2021), *Politique linguistique*, « Langage et société », HS1, pp. 275-280.

Crawford J., Filback R. A. (2021), *TESOL Guide for Critical Praxis in Teaching, Inquiry, and Advocacy*, IGI Global, Hershey (information at : <https://www.igi-global.com/book/tesol-guide-critical-praxis-teaching/267888>).

Gilardoni S. (2009), *Plurilinguismo e comunicazione: studi teorici e prospettive educative*, EDUCatt, Milano.

Oakes L., Peled Y. (2017), *Normative Language Policy. Ethics, Politics, Principles*, Cambridge University Press, Cambridge.

Spolsky B. (2004), *Language policy*, Cambridge university press, Cambridge.

Funded by the
European Union

UNESCO (2006), *Education pour tous : l'alphabétisation, un enjeu vital. Rapport mondial de suivi sur l'EPT*. Available at : <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000145595>.

Zanola M.T. (2023), *Language Policy in Higher Education*, in M. Gazzola, F. Grin, L. Cardinal, K. Heugh (eds.), *The Routledge Handbook of Language Policy and Planning*, Routledge, London.

Trys kalbos politikos lygmenys

(S. Calvi, K. Dankova, S. Gilardoni, M.V. Lo Presti, M.T. Zanola)

KP galima skirstyti trimis pagrindiniais lygmenimis: makrolygmeniu, mezolygmeniu ir mikrolygmeniu. Tokie lygiai skiriami pagal dalyvius, kurie dalyvauja priimant KP sprendimus. Makrolygmuo apima visą visuomenę ir KP sprendimus regioniniu, nacionaliniu ir pasauliniu lygmeniu. Mezo lygmuo apima intervencines priemones, kurias įgyvendina įvairaus pobūdžio organizacijos, ne pelno siekiančios ar pelno siekiančios, viešosios ar privačios. Tarp šio lygmens suinteresuotųjų subjektų vis daugiau dėmesio KP skiriama universitetams ir mokykloms, atsižvelgiant į jų daugiakalbį kontekstą. Mikrolygmuo susijęs su kiekvieno asmens privačiame ir profesiniame kontekste taikoma KP.

Apibrėžiant į KP, šie trys lygmenys nelaikomi nepriklausomais, o veikiau glaudžiai tarpusavyje susijusias, nes vienas kitam daro įtaką.

Literatūra

Grin F. (2018), 'The MIME Vademecum: an Introduction', in *The MIME Vademecum, Mobility and Inclusion in Multilingual Europe*, Switzerland, 2018, pp. 14-25. Available at: <https://www.mime-project.org/vademecum/>

ES kalbų politika

(N. Mačianskienė)

Nuo pat Europos Sąjungos (ES) įkūrimo jos šūkis „Vienybė įvairovėje“ įgyvendinamas išsaugant ir skatinant kalbų ir kultūrų įvairovę. Daugiakalbystė laikoma svarbiu ekonomikos konkurencingumo elementu, turtu ir pagrindine vertybe. ES pasirinko institucinę daugiakalbystės politiką, kuri reiškia, kad pripažįstamos visos 24 valstybių narių (nacionalinės / oficialiosios) kalbos:

„Teisės aktai, pagrindiniai politiniai tekstai, taip pat visi parlamentiniai dokumentai verčiami į visas ES kalbas, išskyrus tuos, kurie nėra teisiškai privalomi. Pastarieji paprastai skelbiami tik anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis“ (ECSPM, 2022).

Funded by the
European Union

Piliečiai gali kreiptis į Europos Komisiją (EK), o Europos Parlamento (EP) nariai turi teisę kalbėti bet kuria iš oficialiųjų kalbų.

ES skatina visus savo piliečius būti daugiakalbiais, t. y. mokėti ne tik gimtąją, bet ir kitas dvi kalbas. Pagrindinė priemonė šiuo požiūriu buvo 2002 m. Barselonoje priimtas komunikatas, kuriuo valstybės narės buvo paragintos *nuo ankstyvo amžiaus mokyti ne tik gimtosios kalbos, bet ir bent dviejų užsienio kalbų*, paprastai vadinamas Barselonos tikslu „gimtoji kalba +2“. Nuo pat pradžių šis tikslas, atsižvelgiant į pasiektus rezultatus, buvo nuolat atnaujinamas. Pavyzdžiui, *Europos kalbų mokėjimo apklausos* (2012 m.) rezultatai parodė, kad Europos mokinių 1-osios ir 2-osios užsienio kalbos lygis neatitiko politikos lūkesčių. 2016 m. atliktame *Europos daugiakalbystės strategijos – politikos ir įgyvendinimo ES lygmeniu* tyrime padaryta išvada, kad „gimtosios kalbos + 2“ tikslas turėtų būti iš naujo konceptualizuotas atsižvelgiant į naująją kalbinę tikrovę Europoje:

- įskaitant ne tik ES, bet ir daugelį kitų kalbų, kurios šiuo metu vartojamos visoje ES;
- atsakyti „dviejų užsienio kalbų mokėjimo pažengusiojo lygmenyje idėjos“;
- skatinti ES piliečius „plėtoti turtingą kalbinį repertuarą“, t. y. „visą gyvenimą mokytis įvairių kalbų skirtingu lygiu, skirtingiems tikslams ir kontekstams“.

Todėl 2017 m. EK komunikate (COM(2017)673) buvo numatyta, kad iki 2025 m. „visi jauni europiečiai, baigiantys vidurinę mokyklą“, turi „gerai mokėti ne tik gimtąją kalbą, bet ir dvi kitas kalbas“, o tai reiškia, kad Europa turi būti tokia, kurioje „be gimtosios kalbos, kalbėti dar dviem kalbomis tapo norma“ (p. 11)

EK finansavo daugybę programų ir projektų, skirtų daugiakalbystei, kalbų mokymuisi ir kalbų įvairovei skatinti (pvz., 2021-2027 m. švietimo, mokymo, jaunimo ir sporto programa Erasmus+). ES taip pat bendradarbiauja su valstybėmis narėmis, siekdama apsaugoti mažumas, remdamasi Europos Tarybos *Europos regioninių ar mažumų kalbų chartija*

Nors ES institucijos šioje srityje atlieka pagalbinį vaidmenį, remdamasi subsidiarumo principu, ir skatina europinę plotmę valstybių narių kalbų politikoje, už švietimo sistemų turinį ir kalbų politiką yra atsakingos atskiros valstybės narės.

Literatūra

Council of Europe's *European Charter for Regional or Minority Languages*. Available at :

<https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages>

COM(2017)673 – Communication on *Strengthening European Identity through Education and Culture*. The European Commission's contribution to the Leaders' meeting in Gothenburg, 17 November 2017.

Directorate-General for Internal Policies. (2016). *Research for CULT Committee - European Strategy on Multilingualism – Policy and Implementation at the EU level*. (2016). <https://www.ecml.at/>

European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, *First European survey on language competences: final report*, Publications Office.

(2012). <https://data.europa.eu/doi/10.2766/34160/>.

ECSPM – European Civil Society Platform for Multilingualism. (2022). <https://ecspm.org>

HELP: aukštojo mokslo kalbų politika

(M. T. Zanola)

HELP atlieka įvairias, kartais viena kitai prieštaraujančias funkcijas: ji palengvina aukštojo mokslo internacionalizaciją, padeda valdyti kalbų įvairovę, nustato daugiakalbystės mokslinėje komunikacijoje taisykles ir visa tai vyksta svarbių visuomenės iššūkių, kuriuose aukštajam mokslui tenka pagrindinis vaidmuo, kontekste.

Todėl kalbų politika (KP) yra esminis bet kurios aukštojo mokslo plėtros strategijos elementas tiek vietos, tiek tarptautiniu mastu.

Reaguojant į laikui bėgant įvykusias dideles permainas, buvo įsikišta į įvairius aukštojo mokslo institucijų autonomijos aspektus (organizacinius, finansinius ar akademinus; nuo priėmimo iki studijų baigimo). Kalbos gali būti dėstomos kaip dalykai ir (arba) turinys, kaip mokomosios kalbos, kaip mokslinių tyrimų veiklos kalbos, kaip vidinės ir (arba) išorinės komunikacijos kalbos: priklausomai nuo šių krypčių, tenka rinktis.

Jei kalbų mokoma kaip dalykų ir (arba) turinio, daugiausia dėmesio skiriama lingvistinei pasiūlai, kokias kalbas mokyti ir dėl kokių priežasčių, kokio lygio įgūdžių kokiomis kalbomis mokyti, kokiais metodais, netgi atsižvelgiant į biudžeto išlaidas. Jei kalbos bus dėstomos kaip mokymasis dalykas, tai turi įtakos tam, kokia kalba (-omis) bus mokoma (-os) ir kokiuose kursuose, kokio lygio įgūdžių tikimasi iš studentų ir dėstytojų: tai taip pat turi įtakos universitetų praktikai ir galimybėms įgyti išsilavinimą.

Atsižvelgiant į daugiakalbių ir daugiadisciplininių mokslinių tyrimų poreikius, neturėtų būti iš anksto nustatomi jokie apribojimai mokslinių tyrimų veiklos kalboms: kalbos taps atviro švietimo mainų terpe, suteikiančia galimybę gauti žinių įvairiomis kultūromis ir požiūriais – *nuo lingua franca* iki nacionalinių ir prestižinių kalbų, taip pat mažumų kalbų. Kalbos gali būti mokomos ir (arba) naudojamos vidiniam ir išoriniam bendravimui, siekiant įgyvendinti universitetų identitetą ir elgseną, susijusią su instituciniu įvaizdžiu, ir turėti įtakos studentų įdarbinimui, taip pat konkreitiems pedagoginiams klausimams ir kalbų kokybės užtikrinimui bei kontrolei.

KP problematika aukštosiose mokyklose ypač aktuali daugelyje šalių: skirtumai tarp Europos regionų gali paskatinti priimti skirtingus KP sprendimus ir padėti naujai interpretuoti KP praktiką.

Liteartūra

Conceição M.C. (2020), *Language policies and internationalization of Higher Education*, « European Journal of Higher Education», 10/3, pp. 231-240.

Conceição M.C., Caruso E. and Costa N. (2018b), *How can mobility and inclusion be fostered through multilingualism in higher education (HE)?*, in *The MIME Vademecum, Mobility and Inclusion in Multilingual Europe*, Switzerland, pp. 120-121. Available at: <https://www.mime-project.org/vademecum/>.

Grin F. (2015), *Managing languages in academia: Pointers from education economics and language economics*, in G. Stickel and C. Robustelli (eds.), *Language Use in University Teaching and*

Funded by the
European Union

APATCHE

Adding Plurilingual Approaches to language Teacher Competences in Higher Education

Research, Peter Lang, Frankfurt-Berne, pp. 99-118. Available at :

<http://seccb.espais.iec.cat/files/2011/02/LUX-UNI-TEX-2.pdf>.

Zanola M.T. (2023), *Language Policy in Higher Education*, in M. Gazzola, F. Grin, L. Cardinal, K. Heugh (eds.), *The Routledge Handbook of Language Policy and Planning*, Routledge, London.

Zanola M.T. (ed.) (2023), *Plurilingual Integrated Approaches to the University: Methods, Training, Experiences*, 12th Italian Association of University Language Centres (AICLU) International Congress 2022, EDUCATT, Milan.

Funded by the
European Union

2 skyrius Daugiakalbystė aukštojo mokslo kontekste

Daugiakalbystė aukštajame moksle: keletas faktų ir skaičių

(K. Peeters, M. Mangiarotti, J. Ureel)

Priešingai, nei daugelis mano, anglų kalba nėra paplitusi visame Europos aukštajame moksle, ir tai nėra vienintelė akademinė kalba. Nors anglų kalba dažnai naudojama kaip *lingua franca*, kuri palengvina bendravimą tarptautinėse mokslinių tyrimų grupėse, konferencijose ir susitikimuose arba su užsienio studentais, tai nebūtinai yra išimtinio pasirinkimo tarp *arba* anglų ir kitų kalbų rezultatas. Žinoma, anglų kalba, kaip „pasaulio lingua franca“ (De Swaan, 2001), yra neabejotinai svarbi tarptautinio bendravimo aukštosiose mokyklose dalis, tačiau jos yra ir turi būti, daugiau

Mokslininkų, dėstytojų ir studentų patirtis šiuolaikiniame aukštajame moksle iš esmės yra daugiakalbė, nes jie keliauja iš vieno užsiėmimo į kitą, konferencijas, susitikimus, skaitymus ir t. t. keliomis kalbomis ir vis labiau tarptautinėje, taigi kalbiškai ir kultūriškai įvairioje aplinkoje. Kalbų kaitaliojimas ir kodų keitimas yra mūsų kasdienio gyvenimo dalis, tačiau ne visada suvokiama kaip kultūrinio sąmoningumo, įtraukties ir įvairovės galimybė. Pernelyg dažnai manome, kad anglų kalbos vartojimas yra išeitis, o kitų ribotas anglų kalbos mokėjimas yra problema. Tačiau kalbų vartojimui labai svarbus kontekstas: ne visi kontekstai vienodai tinkami vienos kalbos vartojimui, o mokslininkai turi bendrauti nacionalinėmis ir vietinėmis kalbomis, kad skatintų bendradarbiavimą su suinteresuotosiomis šalimis ir visuomene – žr. Leiden manifestą (Hicks ir kt., 2015), kuriame raginama rengti aukštos kokybės publikacijas kalbomis išskyrus anglų kalbą, kad būtų apsaugoti ir skatinami regioniniu ir nacionaliniu lygmeniu vykdomi moksliniai tyrimai, arba Sivertsen (2018) raginimą „subalansuoti daugiakalbystę“

Iš tikrųjų mūsų kasdienė praktika yra daugiakalbė, net jei daugelis iš mūsų šią daugiakalbystę suvokia kaip atskirų kalbų vartojimą: prancūzų, italų ar vokiečių kalbos pamokose, anglų kalbos rašant straipsnį ir bendraujant su kolegomis užsienyje ar užsienio studentais, mūsų nacionalinė kalba, kai kreipiamės į vietinius kolegas ar plačiąją visuomenę. Tačiau tai darydami mes nuolat vartojame savo daugiakalbį repertuarą. Mes toli gražu neskirstome kalbų į atskiras dalis, bet iš tikrųjų patys save verčiame kalbomis, kurias keičiame, perkeldami savo mokslinę ir edukacinę praktiką iš vieno konteksto į kitą. Šios kasdienės daugiakalbystės atveju problema yra kur kas didesnė nei ribotas anglų kalbos mokėjimas; pasiekti aukštą funkcinį žinių lygį, įskaitant daugiakalbę mokslinę terminologiją, reikalingą žinioms kaupti ir perduoti, kitomis kalbomis (L1 plius dvi, kaip teigia Europos Komisija) yra ne mažiau svarbu ir gali būti ne mažiau problemiška. Jei norime, kad mūsų studentai būtų sėkmingi moksliniai ar kitokie komunikacijos specialistai mūsų itin įvairialypėje visuomenėje, jei norime, kad jie puoselėtų pagrindines Europos vertybes – įvairovę, įtrauktį ir demokratinį dalyvavimą, turime juos mokyti, kaip naudotis daugiakalbiu ir daugiakultūriu repertuaru, ir padėti jiems ugdyti daugiakalbius daugiakultūrius įgūdžius, įskaitant, bet neapsiribojant anglų kalba kaip dominuojančia, bet ne pagrindine *lingua academica*.

Tikriausiai sritis, kurioje anglų kalba kaip akademinė kalba dominuoja labiausiai, yra mokslo komunikacija, ypač straipsnių publikacijos. Vis dėlto, kaip rodo neseniai atliktas Kulczycki ir kt. (2020) tyrimas parodė, kad Europoje, socialinių ir humanitarinių mokslų (SH) srityje, anglų kalba,

nors ir plačiai paplitusi, vargu ar yra vienintelė mokslinių publikacijų kalba. 58,7 proc. iš 51 tūkst. mokslininkų septyniuose Kulzycki ir kt. (2020) nagrinėtų Europos šalių yra paskelbę publikacijų anglų kalba, o 65,5 proc. paskelbė savo nacionaline (-ėmis) kalba (-omis), o 9,5 proc. publikacijų paskelbė trečiaja kalba. 53,4 proc. SH tyrėjų, kurie 2013–2015 m. paskelbė bent tris straipsnius, publikavo bent dviem kalbomis, tačiau tarp jų yra didelių nacionalinių skirtumų – nuo 37,7 proc. Flandrijoje iki 68,5 % Slovėnijoje. Tik 30,3 % paskelbė publikacijų tik anglų kalba. Daugiakalbė mokslinė komunikacija ne tik egzistuoja, bet netgi yra paplitusi.

Šį daugiakalbystės paplitimą aukštosiose mokyklose patvirtino ir APATCHE apklausa, kurią atlikome 2022 m. rugsėjo 12 – spalio 15 d. Remiantis mūsų apklausos rezultatais, Europos aukštojo mokslo kalbinė aplinka yra daugiakalbė visais lygmenimis, nors šiuos duomenis turime interpretuoti atsargiai, nes apklausoje apie daugiakalbystę norėjo dalyvauti respondentai, dažniausiai patys dėstantys kalbas (72 %, iš kurių 37 % dėsto antrąją kalbą).

Iš 450 respondentų beveik 10 % (n=44) nurodė turintys daugiau nei vieną gimtąją kalbą; 7 respondentai turi net tris gimtąsias kalbas. Kalbant apie privačiai ar darbe vartojamų kalbų skaičių, tik 6 respondentai (1,3 %) nurodė vartojantys tik vieną kalbą, ir šiuo atveju ta kalba niekada nebuvo anglų kalba. 72,7 % (n=327) respondentų nurodė, kad privačiai arba darbe, be kitų kalbų, vartoja ir anglų kalbą, o 27,3 % (n=123) nurodė, kad anglų kalbos iš viso nevartoja, nors yra bent jau dvikalbiai. Buvo paminėtos ne mažiau kaip 32 skirtingos kalbos. 52,7 % respondentų (n=237) nurodė, kad vartoja dvi kalbas (43 % šių atvejų neįskaitant anglų kalbos), 46 % (n=207) vartoja bent tris kalbas (13 atvejų neįskaitant anglų kalbos), 24,7 % (n=111) – bent keturias, 13,6 % (n=61) – penkias ar daugiau kalbų; vienas respondentas nurodė, kad vartoja net aštuonias kalbas.

Iš 450 respondentų beveik 10 % (n=44) nurodė turintys daugiau nei vieną gimtąją kalbą; 7 respondentai turi net tris gimtąsias kalbas. Kalbant apie privačiai ar darbe vartojamų kalbų skaičių, tik 6 respondentai (1,3 %) nurodė vartojantys tik vieną kalbą, ir šiuo atveju ta kalba niekada nebuvo anglų kalba. 72,7 % (n=327) respondentų nurodė, kad privačiai arba darbe, be kitų kalbų, vartoja ir anglų kalbą, o 27,3 % (n=123) nurodė, kad anglų kalbos iš viso nevartoja, nors yra bent jau dvikalbiai. Buvo paminėtos ne mažiau kaip 32 skirtingos kalbos. 52,7 % respondentų (n=237) nurodė, kad vartoja dvi kalbas (43 % šių atvejų neįskaitant anglų kalbos), 46 % (n=207) vartoja bent tris kalbas (13 atvejų neįskaitant anglų kalbos), 24,7 % (n=111) – bent keturias, 13,6 % (n=61) – penkias ar daugiau kalbų; vienas respondentas nurodė, kad vartoja net aštuonias kalbas.

Galiausiai, kalbant apie dėstymą, iš 325 respondentų, dėstančių kalbą, 59,1 % (n=192) dėsto savo L2 studentams, o 40,3 % (n=131) dėsto L1 studentams. Tik 12,3 % (n=40) respondentų savo L1 moko studentus, turinčius tą patį L1, o 11,4 % (n=37) savo L2 moko L1 studentus. Iš 325 respondentų 61 (18,8 %) moko ir L1, ir L2.

Daugiakalbystė aukštojoje mokykloje yra faktas. Daugiakalbių, daugiakultūrinių mokymo ir mokymosi erdvių kūrimas leidžia maksimaliai padidinti daugiakalbystės naudą žinių perdavimui ir kūrimui, internacionalizacijai, įvairovei ir įtraukčiai, nepakliūvant j vienoms vienintelėms ir, atrodytu, neproblemiškos *lingua franca* sąžastus.

Liteartūra

- De Swaan, A. (2001) *Words of the World: The Global Language System*. Polity / Blackwell.
- Gao, X. & Han, Y (Eds.) (2020) *Sustainable Multilingualism in Higher Education*, special issue of *Sustainability*, available in open access at https://www.mdpi.com/journal/sustainability/special_issues/multilingualism_education
- Hicks, D., Wouters, P., Waltman, L., de Rijcke, S., & Rafols, I. (2015). Bibliometrics: The Leiden Manifesto for research metrics. *Nature*, 520 (7548), 429–431.
- Kulczycki, E. et al. (2020). Multilingual publishing in the social sciences and humanities: A seven-country European study. *The Journal of the Association for Information Science and Technology* 71. 1371–1385. Available in open access at <https://asistdl.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/asi.24336>.
- Shin, H. & Sterzuk, A. (2019). Discourses, Practices, and Realities of Multilingualism in Higher Education. *TESL Canada Journal*, 36:1 (special issue *Language and Higher Education*), 147–159. doi.org/10.18806/tesl.v36i1.1307 Available in open access at <https://teslcanadajournal.ca/index.php/tesl/article/view/1349>
- Sivertsen, G. (2018). "Multilingüisme equilibrat en ciència". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 40 (juny). <<https://bid.ub.edu/40/sivertsen.htm>>. DOI: <https://dx.doi.org/10.1344/BiD2018.40.24>
- Van der Walt, C. (2013). *Multilingual Higher Education. Beyond English Medium Orientations*. Multilingual Matters.

Daugiakalbystė, žinių perdavimas ir jų kūrimas

(M. T. Zanola)

Daugiakalbystė neabejotinai yra labai svarbi žinių perdavimui, žinių kūrimui ir visuomenės įtraukimui į žinių sklaidą; ji didina kūrybiškumą; ji atsižvelgia į mokslo tradicijas ir praktiką, disciplininius ir kultūrinius dalykus; ji skatina teisingumą, nes mažina atskirtį tarp kalbėtojų, kalbančių galios kalbomis, ir kalbėtojų, kalbančių kitomis kalbomis. Visi šie aspektai rodo, kokių mastu daugiakalbystė leidžia daryti veiksmingą poveikį visais aukštojo mokslo veiklos lygmenimis (nuo vietinio iki pasaulinio). Daugiakalbystę skatinanti KP nėra prekė, kurią galima iš karto suvartoti, ir nėra lengva ją plėtoti: plataus masto nauda yra išmatuojama įtraukiant, gerbiant įvairovę ir tautų bei kultūrų tarpusavio supratimą.

Nagrinėjant daugiakalbystės ir žinių kūrimo santykį, daugiakalbystės ir žinių perdavimo santykį, taip pat aukštojo mokslo institucijų vaidmenį visuomenėje ir jų organizavimą, reikėtų atsižvelgti į institucinius, kultūrinius ir edukacinius kalbų aspektus.

Kalba skatina visus dalyvauti politinėje, ekonominėje ir socialiniame šalies gyvenime, todėl ugdymo procese ji neturėtų būti nustumta į antrą planą; mokytojai ir dėstytojai turėtų pasirinkti kalbą (-as), kurią (-ias) jie renkasi savo profesijai; tai yra priežastys, dėl kurių reikia išlaikyti valstybinės (ar vienos iš valstybinių) kalbos vartojimą, taip pat atsižvelgti į bet kurią tarptautinę kalbą ar *lingua franca*. Kalba yra nacionalinės (-ių) bendruomenės (-ių) istorijos ir tapatybės

Funded by the
European Union

vektorius, kultūros raidos skatintoja, o jos terminija yra paveldas, kurį reikia išsaugoti, ir bendrasis gėris, kurį reikia puoselėti.

Iš tikrųjų būtina, kad kiekviena kalba galėtų išreikšti technikos ir mokslo naujoves, neapsiribodama tik vienos *lingua franca* vartojimu. Specialistai turi teisę mokytis ir bendrauti būtent savo gimtąja kalba, o kiekvienas žmogus turi teisę gauti žinių nebūtinai pasitelkdamas kitas kalbas.

Aiški ir veiksminga komunikacija yra labai svarbi žinių perdavimui, profesiniam bendravimui ir visuomenės dalyvavimui: jei akademinė ir universitetinė komunikacija vyksta viena kalba arba *lingua franca*, kurios studentai ir dėstytojai nemoka, kokia tikimybė veiksmingai komunikuoti profesinėje ir institucinėje erdvėje?

Liteartūra

- Fürst G., Grin F. (2018), *Multilingualism and creativity: a multivariate approach*, « Journal of Multilingual and Multicultural Development », 39/4, pp. 341-355 (information at : <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01434632.2017.1389948?scroll=top&needAccess=true&role=tab>).
- Gazzola M. (2014), *The evaluation of language regimes: Theory and application to multilingual patent organisations*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia (information at: <https://benjamins.com/catalog/mdm.3>).
- Van de Craen P. (2021), *Imagining the future of multilingualism: education and society at a turning point*, « European Journal of Language Policy », 13/1, pp. 121-127.
- Zanola M.T. (2013), *The attractiveness of second-cycle and PhD studies in Europe - a question among others: Which language?*, « European Journal of Language Policy », 5/2, pp. 247-256.
- Zanola M.T. (2023), *Language Policy in Higher Education*, in M. Gazzola, F. Grin, L. Cardinal, K. Heugh (eds.), *The Routledge Handbook of Language Policy and Planning*, Routledge, London.

Daugiakalbystė ir tarptautiškumas

(J. Fituła, A. Murkowska, J. Romaniuk, M. Wojakowska)

Tarpkultūriniai ir daugiakalbiai tarpusavio ryšiai yra šiuolaikinės visuomenės ypatumas. Kalbų ir kultūrų pliuralizmas yra įprasta ir plati patirtis, beveik neegzistuoja vienalytės grupės, nesusijusios ekonominiais ryšiais, dialogu ar kultūriniais mainais tiesiogiai ar per žiniasklaidą. Dėl migracijos, gyventojų maišymosi, sugyvenimo, gyvenimo būdo, apeigų ir vertybių asimiliacijos dabar keičiasi ištisos tautos. Stebimas fizinių, virtualių, intelektualinių, dvasinių ir identitetu pagrįstų tarpkultūrinių susitikimų skaičiaus didėjimas. Taigi, lydimi baimės dėl to kas *nauja* ir *nežinoma*, kultūrų įvairovė ir daugiakalbystė tapo esminiais politinio diskurso ir švietimo klausimais. Per pastaruosius kelis dešimtmečius ES parengė plataus užmojo darbotvarkę ir ėmėsi daugybės iniciatyvų, skirtų aukštojo mokslo tarptautiškumui skatinti.

Funded by the
European Union

Nuo pat savo veiklos pradžios XX a. septintajame – aštuntajame dešimtmetyje komunikacinis kalbos mokymas (angl. Communicative Language Teaching, CLT) į kalbą žvelgė kaip į socialinę praktiką: priemonę, produktą ir kultūrinio paveldo kūrėją, todėl kalbų mokymas buvo orientuotas į bendravimo tikslinę kalboje ugdymą, o ne vien į gramatinę kompetenciją. Vėliau paskelbti Bendrieji Europos kalbų metmenys (BEKM, 2001 m.) padarė didžiulį poveikį kalbų mokymo metodikoms, pabrėždami tarptautiškumą, sutelkdami dėmesį į daugiakalbystę ir tarpkultūrinį sąmoningumą. Šis Europos Tarybos dokumentas buvo esminis žingsnis siekiant įsitraukti į kalbų mokymą, nes juo siekiama „apsaugoti kalbų ir kultūrų įvairovę, skatinti daugiakalbį ir tarpkultūrinį švietimą, stiprinti visų teisę į kokybišką išsilavinimą, stiprinti tarpkultūrinį dialogą, socialinę įtrauktį ir demokratiją“ (BEKM: 11). Šiandien tarpkultūrinis aspektas ir daugiakalbystė yra svarbiausi užsienio kalbų didaktikos aspektai. Daugiakalbystė dabar apibrėžiama kaip „gebėjimas vartoti kalbas bendravimo tikslais ir dalyvauti tarpkultūrinėje sąveikoje, kai asmuo, vertinamas kaip socialinis veikėjas, įvairiais lygiais moka kelias kalbas ir turi kelių kultūrų patirties. Tai ne atskirų kompetencijų supozicija ar sugretinimas, o kompleksinė ar net sudėtinė kompetencija, kuria socialinis veikėjas gali remtis“ (Coste, Moore ir Zarate, 1997:12).

Ši paradigmos kaita nuo vienkališkumo prie daugiakalbystės buvo vertinama kaip galimybė aukštajame moksle ir užsienio kalbų mokyme, kai besimokantieji gali patirti ir įvertinti kultūrinį kitoniškumą ir pasinaudoti šia patirtimi apmąstydami dalykus, kurie savo kultūroje ir aplinkoje paprastai laikomi savaime suprantamais. Tam savo ruožtu reikia atsisakyti vienkališko idealo (kuris ilgą laiką dominavo Europoje) ir skatinti pliuralistinį požiūrį, išsamiai aprašytą *Kalbų ir kultūrų pliuralistinių mokymo metodų metmenyse* (KKPMMM, 2007).

Dabartinė ES švietimo politika nuolat skatina daugiakalbystę ir kalbų įvairovę per pliuralistinį kalbinį ugdymą, todėl imamasi daugybės mokslinių tyrimų ir pedagogikos iniciatyvų (žr. ELC ir Graco konferencijas, projektus ir mokymo programas). Šis skatinimas pasireiškia politikos srityse ir rekomendacijose, suformuluotose šiuose ES dokumentuose: *Daugiakalbystės reikalų aukšto lygio grupės GALUTINĖJE ATASKAITOJE* (2007 m.); *Pilietinės visuomenės platforma daugiakalbystės, politikos, rekomendacijų dėl daugiakalbystės skatinimo Europos Sąjungoje klausimams spręsti* (2011 m.), *ES aukšto lygio grupės ataskaita Europos Komisijai dėl aukštojo mokslo modernizavimo* (2013 m.), *Europos Tarybos rekomendacija dėl visapusiško požiūrio į kalbų mokymą ir mokymąsi* (2018 m.), kurią 2019 m. gegužės 22 d. Tarybos posėdyje priėmė švietimo ministrai, ir naujausia *Nauja Europos Tarybos rekomendacija dėl daugiakalbio ir tarpkultūrinio švietimo svarbos demokratinei kultūrai*, priimta 2022 m. vasario 2 d. ministrų pavaduotojų susitikime.

Daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo skatinimas taip pat įvardytas naujame atnaujintuose ir papildytuose Bendruosiuose Europos kalbų metmenyse (2020 m.), kuriuose įtvirtinti inovatyvūs daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo kompetencijos aspektai bei daugiakalbio ir daugiakultūrio repertuaro kūrimas.

Daugiakalbystės ir tarptautiškumo pedagogikos diegimo svarba mokantis kalbų ir mokantis CLIL atrodo būtina siekiant palengvinti norimą internacionalizacijos procesą, t. y. motyvuoti Europos piliečius mokytis daugiau nei vienos užsienio kalbos ir tapti daugiakalbiais.

Literatūra

Coste, D., Moore, D., and Zarate, G., (1997/2009). Compétence Plurilingue et Pluriculturelle. Vers un Cadre Européen Commun de référence pour l'enseignement et l'apprentissage des Langues Vivantes. Études Préparatoires. Strasbourg: Éditions du Conseil de l'Europe.

Council of Europe (2001). Common European Framework of Reference for Languages. Cambridge: Cambridge University Press.

Council of Europe (2020). Companion Volume to Common European Framework of Reference for Languages: Council of Europe.

(FREPA) Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures: Competences and resources, (2007): CELV, Graz. <https://www.ecml.at/Portals/1/documents/ECMI-resources/CARAP-EN.pdf>

Daugiakalbystė, įvairovė ir įtrauktis

(M. C. Conceição, N. Costa, P. De Sousa)

Aukštojo mokslo sritis tampa vis įvairesnė, daugiakalbė ir daugiakultūre, nes dėl judumo ir tarptautiškumo studentų ir personalo skaičius masiškai didėja ir įvairėja. Kadangi aukštoji mokykla laikoma daugiakalbe ir daugiakultūre mokymo ir mokymosi erdve (DMME), visa jos veikla ir visos strategijos turi būti parengtos atsižvelgiant į įvairovę, tačiau nepažeidžiant įtraukties poreikio.

Daugiakalbystės sąvoka turi būti suprantama kaip hiperonimas, reiškiantis kalbų ir kultūrų įvairovę *in praesentia* ir *in absentia* DMME. Kalbėdami apie įvairovę turime omenyje didžiulę studentų ir darbuotojų (dėstytojų ir ne dėstytojų) kalbų, kultūrų ir žinių įvairovę bei iš to išplaukiančią valdymo ir paslaugų struktūrų įvairovę, kurią reikia organizuoti siekiant patenkinti poreikius.

Pagrindinis uždavinys – kurti ir skleisti žinias (atsižvelgiant į kiekvieno DMME dalyvio turimas žinias ir kuriant novatoriškas žinias), turinčias poveikį visuomenei, atsižvelgiant į tris lygmenis: mezo, mikro ir makro. Įtraukimas yra *sine qua non* arba būtina sąlyga.

DMME atveju įtrauktis – tai visų (įskaitant marginalizuotas ir mažumų grupes) prieigos skatinimas, siekiant užtikrinti lygybę ir socialinį teisingumą, kaip demokratinius principus, tačiau nepažeidžiant akademinio aktualumo ir numatomų aukštojo mokslo rezultatų.

Daugiakalbystė – tai kompromisas tarp įvairovės ir įtraukties. Viena vertus, į įvairovę turi būti atsižvelgiama visose kalbinėse ir komunikacinėse strategijose ir politikoje, kita vertus, be įtraukiančių ketinimų nebus socialinės sanglaudos, teisingo personalo ugdymo ir poveikio visuomenei. Per didelę įvairovę be įtraukties sukeltų Babelio chaosą, per didelę įtrauktis be įvairovės – newspeak (orveliškais žodžiais tariant).

Daugiakalbystei, įvairovei ir įtraukčiai bus naudinga aiški strategija, kuria būtų skatinama įvairovė, laikantis sąžiningumo ir teisingumo principų, skatinant tarpkultūrinę kompetenciją ir nuolat turint omenyje, kad žinios apie kultūras ir kalbas (daugiakalbystės kompetencija) vaidina svarbiausią vaidmenį formuojant sąveiką ir kuriant pirmiau minėtą kompromisą, kuris leistų vystyti mokslui.

Literatūra

Grin, F., Conceição, M. C., Kraus, P. A., Marácz, L., Ozolina, Z., Pokorn, N. K. & Pym, A. (eds.) (2018). *The MIME Vademecum. Mobility and Inclusion in Multilingual Europe*. MIME Project.

3 skyrius

Daugiakalbystė ir kalbų mokymasis: Daugiakalbystės kompetencija aukštajame moksle

Daugiakalbystė, individuali daugiakalbystė, metalingvistinė kompetencija ir bendros prasmės kūrimas

(M. C. Conceição, N. Costa, P. De Sousa)

Daugiakalbėje aplinkoje asmenys, norėdami bendrauti, gauti informacijos ir žinių, turi kalbėti įvairiomis kalbomis ar jų atmainomis ir leisti savo pašnekovams daryti tą patį su tuo, ką jie išsako, kad kartu kurtų prasmę. Jiems reiktų daugiakalbės ir (arba) individualios daugiakalbystės kompetencijos, kuri leistų šias kalbas ir (arba) jų atmainas vartoti pagal poreikius. Kad būtų galima pritaikyti daugiakalbės kompetencijos sąvoką, kalbos žinios turi būti perkonceptualizuotos ne tik kaip gramatinės paradigmos, bet ir kaip daugiakalbėje visuomenėje atsirandantys verbaliniai komunikaciniai poreikiai, pagrįsti kalbų vartojimu konkrečioje socialinėje veikloje. Ši socialinė veikla, būdinga tam tikroms sritims ir praktikos bendruomenėms, yra įsišaknijusi nuolatiniame prasmės ir žinių, siejančių kalbą ir turinį, konstravime. Taigi, remiantis šia perspektyva, žinios yra daugiau nei faktinės ir gali būti kuriamos, įgyjamos ir perduodamos derantis dėl prasmės. Būdamos dinamiškos, žinios atsiranda dėl daugiakompetencijos, apimančios kalbą, bendravimą, kontekstą, ketinimus, interpretaciją ir kt. Daugiakalbystės, individualios daugiakalbystės ir bendro prasmės konstravimo ryšys suponuoja aiškų sociokultūrinį požiūrį į žinias kaip skirtingų veikėjų (aukštosios mokyklos atveju – ekspertų ir (arba) dėstytojų bei studentų) bendro kūrimo rezultata.

Sąveikoje jungtinė konstrukcija reiškia įvairias pažintines ir (daugiakalbes) užduotis, kurios apima ne tik kalbų mokėjimą (pagal pirmiau pateiktą apibrėžtį), bet ir pažintinių procesų valdymą. Sąveika yra istoriškai ir kultūriškai lokalizuota, ir čia priešdėlis bendra- gali apimti daugybę aspektų (interpretaciją, įgūdžius, ideologiją, tapatybę, poziciją ir t. t.) ir procesų (bendradarbiavimą, kooperaciją ir t. t.).

Daugiakalbystės kompetencija gali pasitelkti įvairius išteklius, pavyzdžiui, kodų keitimą, kodų maišymą ir vertimą iš vienos kalbos į kitą, atsižvelgiant į daugialypę ir daugiakalbę kalbų ekologiją. Visi šie ištekliai, jei jie naudojami netinkamai, sukelia nesusikalbėjimą. Tinkamai naudojami jie padės kartu kurti prasmę ir žinias.

Svarbiausias veiksnys, leidžiantis daugiakalbėje komunikacijoje kartu kurti prasmę (daugiakalbės kompetencijos naudojimas), yra metalingvistinė kompetencija, suprantama ne tik kaip kalbos komponentų valdymas, bet ir kaip gebėjimas juos pritaikyti komunikaciniams poreikiams, siekiant perduoti informaciją žinioms kurti. Pirmasis jos etapas yra metalingvistinis sąmoningumas. Šioje daugiakalbystės perspektyvoje jis turi būti suvokiamas kaip galimybė pasitelkti kritinį mąstymą ir paaiškinti, kas kuriama ir perduodama skirtingomis kalbomis kontekste, neapsiribojant struktūriniais kalbos aspektais ir gebėjimu manipuluoti kalbomis.

Literatūra

Caruso, E., 2019, *Competência multilingue*, tese de doutoramento, Faro, Universidade do Algarve.

Funded by the
European Union

- Digruber, S., 2019, *The co-construction of knowledge in foreign language teacher-student classroom interactions*, Dissertation, Washington, Georgetown University
- Jacoby, S and E. Ochs, 1995, "Co-Construction: An Introduction", in *Research on Language and Social interaction*. 28(3). 171-183

BEKM 2020 (1): Daugiakalbis repertuaras, arba individualus kalbos vartotojas kaip socialinis veikėjas

(S. Gilardoni, M. V. Lo Presti)

Nuo XXI a. pradžios Europos Taryba skatina daugiakalbystę ir individualią daugiakalbystę, o kalbų mokymąsi įvardija kaip vieną iš Europos konkurencingumo prioritetų. Europos Tarybos kalbų politikos tikslas yra ne tik mokėti tik gimtąją kalbą (L1), bet ir išmokti dar dvi kitas kalbas, taip pat įgyti bendravimo įgūdžių kitomis užsienio kalbomis kartu su L1, nes tai laikoma pagrindine kompetencija, kurią kiekvienas asmuo turi ugdyti siekdamas asmeninio ir profesinio tobulėjimo. Be to, šiuolaikiniame globaliame pasaulyje padaugėjo tarptautinių mainų ir imigracijos reiškinių, o tai tiesiogiai lemia, kad žmonės vis dažniau susiduria su skirtingomis kalbomis ir, atsižvelgiant į įvairias bendravimo situacijas, su skirtingomis kalbų atmainomis. Šiomis aplinkybėmis kalbų ir kalbų atmainų, kurias asmuo moka skirtingais kalbos mokėjimo lygiais, rinkinys formuoja jo asmeninį daugiakalbį repertuarą. Todėl šis repertuaras gali būti labai turtingas ir nevienalytis: jį sudaro ne tik mokykloje ar aukštojoje mokykloje studijuojamos L1 ir užsienio kalbos. Tiek tarmės, tiek kalbos, su kuriomis žmonės susiduria, pavyzdžiui, užsienyje, prisideda prie jų individualaus daugiakalbio repertuaro turinimo. Todėl daugiakalbis repertuaras nėra pastovus; jis, kaip asmens tapatybės dalis, laikui bėgant ir atsižvelgiant į įvairių patirtį kinta. Be to, daugiakalbis repertuaras yra priemonė, palengvinanti bendravimą daugiakalbėje aplinkoje, o į veiksmus orientuotame požiūryje besimokantysis atlieka socialinio veikėjo vaidmenį, kuris, naudodamasis savo daugiakalbiu ir daugiakultūriu repertuaru, gali atlikti užduotis ir veiksmus skirtingomis kalbomis. Tokiu būdu kalbos suvokiamos kaip bendravimo priemonės, o ne tik kaip studijų objektas. Negana to, daugiakalbis repertuaras palengvina įtrauktį, ypač aukštosiose mokyklose, kurioms būdinga didelė dėstytojų, užsienio studentų ir tyrėjų kalbų įvairovė. Iki šiol pateiktas daugiakalbio repertuaro apibrėžimas apibūdina individualų repertuarą, t. y. kiekvieno asmeninį kalbinį foną. Tačiau ši sąvoka gali būti išplėsta iki klasės – kalbų ir kalbų atmainų, kuriomis kalba dėstytojas ir jo studentai, rinkinio ir iki regiono – kalbų ir kalbų atmainų, kuriomis kalbama tam tikroje teritorijoje, rinkinio.

Literatūra

- Conceição M.C., Caruso E. and Costa N. (2018b), How can mobility and inclusion be fostered through multilingualism in higher education (HE)?, in *The MIME Vademecum, Mobility and Inclusion in Multilingual Europe*, Switzerland, pp. 120-121. Available at: <https://www.mime-project.org/vademecum/>.

Funded by the
European Union

Council of Europe (2020), Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion volume (CEFR), Council of Europe Publishing, Strasbourg. Available at : <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>.

Cummins J. (2001), Negotiating Identities: Education for Empowerment in a Diverse Society, Ontario, CA: California Association of Bilingual Education. Available at: <https://www.pesb.wa.gov/negotiating-identities-education-for-empowerment-in-a-diverse-society/>.

Räsänen et al. (2013), *MAGICC Conceptual Framework. Modularising multilingual and multicultural academic communication competence*. Available at: https://www.unil.ch/files/live/sites/magicc/files/shared/Revised_Conceptual_Framework_MAGICC.pdf.

BEKM (2): Daugiakalbystės, daugiakultūriškumo kompetencija ir jos sudedamosios dalys

(N. Mačianskienė, D. Pundziuvienė)

Bendruosiuose Europos kalbų metmenyse (2020 m.) – gairėse, kuriose standartizuotai apibūdinami kalbų mokėjimo lygiai visoje Europoje – daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo kompetencija apibrėžiama kaip gebėjimas suprasti, veiksmingai bendrauti ir sąveikauti keliomis kalbomis ir įvairiose kultūrose:

„Esminis aspektas yra tas, kad daugiakalbiai turi vieną, tarpusavyje susijusį repertuarą, kurį derina su savo bendraisiais gebėjimais ir įvairiomis strategijomis, kad galėtų atlikti užduotis“ (BEKM, 2020, p. 30).

Daugiakalbis požiūris, kurio laikomasi Europos bendrųjų metmenų programoje, apibūdina kultūrinę ir kalbinę įvairovę individo lygmeniu, skatindamas būtinybę besimokančiajam, kaip „socialiniam veikėjui“, naudotis visais savo kalbos ir kultūros ištekliais ir patirtimi.

Daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo kompetencija apima tris sąvokas:

(1.) plėtoti daugiakultūrį repertuarą, kuris daugeliu lygių apima:

- „atpažinti kultūrinės, socialines-pragmatines ir sociolingvistines taisykles ir jomis vadovautis;
- atpažinti ir interpretuoti nuomonių, praktikos ir įvykių panašumus ir skirtumus;
- vertinti nešališkai ir kritiškai.“ (p. 124)

(2.) *daugiakalbis supratimas*, kuris apima šiuos aspektus:

- „atvirumas ir lankstumas dirbant su skirtingais skirtingų kalbų elementais;
- užuominų panaudojimas;

- išnaudoti panašumus, atpažinti „netikrus draugus“ (nuo B1 lygio);
- lygiagrečių šaltinių skirtingomis kalbomis naudojimas (nuo B1 lygio);
- informacijos iš visų turimų šaltinių (skirtingomis kalbomis) lyginimas.” (p. 126)

(3.) *daugiakalbio repertuaro*, apimančio ankstesnės skalės aspektus, *plėtojimas*; pagrindinės sąvokos apima gebėjimą:

- lanksčiai prisitaikyti prie situacijos;
- žinoti, „kada ir koku mastu“ vartoti kelias kalbas;
- koreguoti kalbą atsižvelgiant į pašnekovų kalbinius įgūdžius;
- prireikus derinti ir kaitalioti kalbas;
- paaiškinti ir patikslinti skirtingomis kalbomis;
- skatinti žmones vartoti įvairias kalbas, pateikdami pavyzdį.” (p. 127)

Daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo kompetencija apima įvairias dedamąsias:

- **Kalbų mokėjimas:** gebėjimas suprasti, kalbėti, skaityti ir rašyti keliomis kalbomis.
- **Kultūrinis sąmoningumas:** skirtingų kultūrų normų, vertybių ir įsitikinimų supratimas ir vertinimas.
- **Tarpkultūrinio bendravimo įgūdžiai:** gebėjimas veiksmingai ir pagarbiai bendrauti su asmenimis iš skirtingų kultūrų.
- **Tarpkultūrinė kompetencija:** gebėjimas prisitaikyti prie naujos kultūrinės aplinkos ir suprasti kultūros ir bendravimo ryšį.
- **Metalingvistinis sąmoningumas:** gebėjimas apmąstyti savo ir kitų žmonių kalbos vartojimą.
- **Kalbos ir kultūros ryšys:** suprasti kalbos ir kultūros ryšį ir jų tarpusavio įtaką.
- **Lankstumas vartojant kalbą:** gebėjimas pereiti iš vienos kalbos į kitą ir pritaikyti kalbos vartojimą pagal kontekstą ir auditoriją.

Literatūra

Council of Europe. (2020). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>

Daugiakalbis ir daugiakultūris požiūris į aukštąjį mokslą

(S. Calvi, K. Dankova)

Dabar visuomenė Europoje yra labai daugiakultūre, joje gyvena skirtingų kalbų ir kultūrų žmonės. Ši daugiakultūre visuomenė, dinamiška ir kintanti, skatina visų jos kalbinių ir kultūrinių realiųjų tinklaveiką. Dėl mobilumo ir migracijos jos socialinė struktūra tampa dar sudėtingesnė, o tai lemia reikšmingus pokyčius švietimo srityje, ypač kalbant apie daugiakalbystės sąmoningumo ugdymą. Daugiakalbystė paskatino plėtoti daugiakalbį ir daugiakultūrį požiūrį į kalbų mokymąsi ir mokymąsi, kuriame pasinaudojama besimokančiųjų metalingvistiniu sąmoningumu ir jų daugiakalbe bei daugiakultūre patirtimi, siekiant veiksmingiau išmokyti tikslinę kalbą. Be to, daugiakalbė ir daugiakultūre mokymo praktika taip pat padeda stiprinti tarpkultūrinį dialogą, kuris yra labai svarbus kuriant ir palaikant socialinę sanglaudą ir įtrauktį bei įgyjant tarpkultūrinę kompetenciją.

Daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo principas aukštajame moksle yra didaktinis instrumentas, kuriuo siekiama ugdyti daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo kompetenciją. Jis įgyvendinamas tinkamai organizuojant kalbų mokymą ir integruojant skirtingas kalbas ir kultūras į patį mokymo programos planavimą ir pačią mokymo veiklą. Taikant daugiakalbį ir daugiakultūrį požiūrį iš tiesų integruojamos visos kalbos ir kultūros, sudarančios studentų ir dėstytojų daugiakalbį repertuarą. Taikant šį požiūrį kalbų mokyme kalbinė ir kultūrinė įvairovė bei skirtinga besimokančiųjų kalbinė aplinka laikoma privalumu: daugiakalbė ir daugiakultūre kompetencija susideda ne iš atskirų kiekvienos kalbos ir kultūros kompetencijų, bet apima kalbas, atmainas ir tarmes, priklausančias kalbėtojų repertuarams, kurie traktuojami kaip tarpusavyje susijusi visuma, kurioje kalbos ir kultūros tarpusavyje susijusios ir sąveikauja.

Tarp pagrindinių daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo požiūrio aukštajame moksle tikslų yra tai, kad studentai ugdo gebėjimus tapti kvalifikuotais daugiakalbiais ir daugiakultūriais kalbėtojais, galinčiais bendrauti daugiau kalbų ir jų atmainų, o ne laisvai kalbėti tik viena kalba greta gimtosios.

Taikant daugiakalbystės ir daugiakultūriškumo principus, lygis, kurį besimokantieji turėtų pasiekti kalbomis ir jų atmainomis, gali būti skirtingas: jis priklauso nuo kiekvieno studento patirties ir bendravimo poreikių. Todėl galima teigti, kad aukštasis mokslas labai keičiasi, o požiūriai – tokie kaip daugiakalbis ir daugiakultūris – stiprina tarpininkavimo gebėjimus, nes leidžia daugiakalbiui ir daugiakultūriui kalbėtojui būti bendravimo tarpininku tarp asmenų, neturinčių bendros kalbos.

Literatūra

Byram M. et al. (2009), *Multicultural Societies, Pluricultural People and the Project of Intercultural Education*, Council of Europe, Language Policy Division, Strasbourg. Available at: <https://rm.coe.int/multicultural-societies-pluricultural-people-and-the-project-of-interc/16805a223c>.

Cenoz J., Gorter D. (2013), *Towards a Plurilingual Approach in English Language Teaching: Softening the Boundaries Between Languages*, « TESOL Quarterly », 47/3, pp. 591-599. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/tesq.121>.

Funded by the
European Union

Council of Europe (2001), *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment* (CEFR), Cambridge University Press, Strasbourg. Available at : <https://rm.coe.int/1680459f97>.

Council of Europe (2008), *White Paper on Intercultural Dialogue*, Committee of Ministers, Council of Europe, Strasbourg. Available at: https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf.

Kitos daugiakalbių ir daugiakultūrinių kalbų mokymosi ir mokymo sistemos

(N. Mačianskienė, V. Misevičiūtė, D. Pundziuvienė)

Daugelyje ES finansuojamų projektų buvo sukurtos įvairios sistemos, susijusios su daugiakalbyste, daugiakalbiškumu ir daugiakultūriškumu, požiūriais į kalbų mokymąsi ir mokymą. Kai kurios ES finansuotos mokymo programos (FREPA; PLURCUR) buvo skirtos vidurinėms mokykloms. švietimui. Aukštojo mokslo projektai (INTLUNI; MAGICC; MIME; LANQUA) buvo skirti sukurti pagrindus, aprašomąsias sistemas ir gaires. Labai mažai arba išvis nebuvo dedama pastangų didinti informuotumą ir mokyti aukštųjų mokyklų dėstytojus daugiakalbių metodų.

Kai kuriuose ankstesniuose ES finansuotuose projektuose buvo parengtos daugiakalbystės kompetencijos įgyvendinimo per „gebėjimą susikalbėti skirtingomis kalbomis“ (SK) sistemos: GALATEA (1995-1999 m.) – pirmasis Europos projektas, kuriuo siekta sukurti skaitmeninę medžiagą, skirtą romėnų kalbomis kalbančių asmenų SK ugdymui; projektas GALANET (2001-2004 m.) tęsė šį darbą, įgyvendindamas SK mokymosi internetu platformą; GALATPRO (2008-2010 m.) sukūrė SK mokymo platformą; REDINTER (2008-2011 m.) buvo pirmasis Europos bendradarbiavimo tinklas (praktikos, įgūdžių ir mokymo programų, susijusių su SK mokymu, ir žodinės SK didaktikos plėtojimu). Europos projektas MIRIADI (2012-2015 m.), „Bendradarbiavimas ir inovacijos internetinėje gebėjimo susikalbėti skirtingomis kalbomis erdvėje“ (finansuojamas EACEA) prisidėjo prie kalbų mokymo ir mokymosi procesų naujovių diegimo, skatindamas SK sąveikos internetu mokymus. Buvo sukurti SK bendravimo įgūdžių įgijimo aprašai ir parengti du pagrindiniai du dokumentai: 1) Įgūdžių rekomendaciniai duomenys apie daugiakalbį bendravimą SK (t. y. REFIC). 2) ir Įgūdžių rekomendaciniai komunikacijos didaktikoje SK (angl. Skills Reference Data in the didactics of IC) (REDFIC).

FREPA – kalbų ir kultūrų pliuralistinio požiūrio pamatinė sistema: Kompetencijos ir ištekliai (2013 m.) pristatė keturis didaktinius metodus, apimančius kelias kalbas ar kultūras: kalbų pažinimo, integruotų didaktinių metodų, SK tarp giminingų kalbų ir tarpkultūrinius metodus. FREPA kompetencijų deskriptoriai ir išteklių (žinių, požiūrių, įgūdžių), kuriuos galima ugdyti taikant pliuralistinius metodus, buvo išversti į įvairias kalbas. Turtinga naudingos mokomosios medžiagos duomenų bazė, susijusi su daugiakalbiu požiūriu į kalbas ir kultūras, leidžia kalbų mokytojams pasirinkti mokymo priemones pagal konkrečius tikslus, tikslinių kalbų lygius, temines sritis arba daugiakalbio požiūrio tipą.

PLURCUR projekto metu buvo išbandytos, įvertintos ir pateiktos priemonės, skirtos išaiškinti, sukurti ir įgyvendinti daugiakalbę, įtraukią ir tarpkultūrinę visos mokyklos politiką, kurią sudaro daugumos ir mažumų kalbas, taip pat regionines, paveldo ir kaimynines kalbas.

Įvairūs ES finansuojami projektai, tiek ankstesni (DYLAN, skirtas kalbos dinamikai ir kalbų įvairovės valdymui; LANQUA, nagrinėjanti kokybės klausimus kalbų disciplinos kontekste, ir ją pakeitusi SPEAQ; MULTICOM, skirtas daugiakalbei komunikacijai; MOLAN – kalbų motyvacijai; ENLU – apie kalbas visiems; MAGICC – daugiakalbės kompetencijos vertinimui; IntlUni, skirtas mokymo ir mokymosi kokybės principų daugiakalbėje ir daugiakultūroje mokymosi erdvėje aukštosiose mokyklose apibrėžimui; MIME, skirtas mobilumui ir įtraukčiai (finansuojamas pagal 6-ąją bendrąją programą, TECON3 – anglų kalbos kaip turinio mokymas aukštajame moksle)), ir šiuo metu (LISTiac – kalbai jautrus mokymas visose klasėse; FAB, skirtas formuojamajam vertinimui; MiLLaT – tarpininkavimui mokant Kas? 1 modulis / PR2 kalbų) buvo naudojami siekiant veiksmingai nustatyti daugiaklabio mokymo poreikius aukštojo mokslo srityje.

Literatūra

Michel Candelier, Antoinette Camilleri Grima, Michel Candelier, Véronique Castellotti, Jean-François de Pietro, Ildikó Lőrincz, Franz-Joseph Meissner, Muriel Molinié, Artur Noguero, Anna Schröder Sura. (2013). *FREPA - A Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures: Competences and resources* (2013)

FREPA: <https://carap.ecml.at/Pluralisticapproaches/tabid/2681/language/en-GB/Default.aspx>

GALATEA. <http://w3.u-grenoble3.fr/galatea/>

REDINTER. <http://www.redinter.eu>

MIRIADI. <http://miriadi.net/elgg/miriadi/home>

4 skyrius

Daugiakalbio mokymo ir mokymosi strategijos

Lyginamieji interlingvistiniai ir tarpkalbiniai aspektai

(S. Calvi, K. Dankova, S. Gilardoni, M. V. Lo Presti)

Šiuo metu daugelyje kalbų kursų siūloma pasinerti į tikslinės kalbos mokymąsi, tačiau tai daroma individualiai, neatsižvelgiant į daugiakalbį ir daugiakultūrį repertuarą ir jį sudarančių kalbų sąlyčio elementus. Tačiau besimokančiųjų pirmoji kalba turi įtakos užsienio arba antrosios kalbos (L2) įsisavinimo procesui, ir būtent dėl šios priežasties kalbų mokymosi ir (arba) dėstymo procese veiksmingas ir perspektyvus pasirinkimas yra interlingvistinių ir tarpkalbinių lyginamųjų metodų taikymas. Iš tiesų sąvoka „interlingvistinė ir (arba) tarpkalbinė įtaka“ reiškia tiek L1 įtaką kitoms kalboms, kurių mokomasi ir (arba) kurių mokomasi, tiek apskritai visų kalbų, kurios yra besimokančiojo daugiakalbio ir daugiakultūrio repertuaro dalis, abipusę įtaką. Lyginamuoju požiūriu kalbas galima lyginti įvairiais lygmenimis – fonologiniu, leksiniu, morfologiniu ir sintaksiniu. Pabrėžiant besimokančiųjų kalbų panašumus ir skirtumus, galima paspartinti kitos kalbos mokymosi procesą. Išsamiau kalbant, interlingvistinio ir tarpkalbinio lyginamojo metodo taikymas turi daug privalumų, pavyzdžiui: stebėti kalbos reiškinius, kurie gali kisti arba ne; naudoti tą pačią terminologiją aprašomosiose kategorijose analizuojant kalbos reiškinius nepriklausomai nuo tikslinės kalbos; analizuoti tikslinę kalbą lyginant ją su L1 arba kitoms kalboms būdingais bruožais; ugdyti prognozavimo įgūdžius tiriant L2 kalbos gramatiką. Ypač kai kalbama apie ypač sudėtingus reiškinius, taikant interlingvistinius ir tarpkalbinius lyginamuosius metodus supaprastinamas aiškinimas. Tokią sąvoką galima įvesti remiantis besimokančiojo ankstesnėmis žiniomis, gautomis iš L1 ir galbūt iš kitų kalbų.

Šie metodai ne tik palengvins naujų kalbinių reiškinių įsisavinimą, bet ir ugdys asmens gebėjimą reflektuoti: stebėdami skirtingas kalbas, besimokantieji galės nustatyti bendrumus ir konkrečius kalbų skirtumus, taip skatindami metakognityvinę refleksiją.

Taip pat būtina patikslinti, kad sąvoka „interlingvistiniai ir tarpkalbiniai lyginamieji metodai“ neapsiriboja vien lingvistikos elementais, bet apima ir kultūros stebėjimą, nes kalba ir kultūra yra neatsiejamai susijusios.

Literatūra

- Cummins J. (2021), Il multilinguismo in classe: l'evoluzione dei presupposti teorici e pedagogici negli ultimi 50 anni, in M. E. Favilla, S. Machetti (ed.), *Lingue in contatto e linguistica applicata: individui e società*, AltLA, Bologna, pp. 291-307. Available at: <http://www.aitla.it/images/pdf/StudiAltLA13/018Cummins.pdf>.
- Danesi M., Di Pietro R. J. (2001), *L'analisi contrastiva per l'insegnamento della seconda lingua*, Armando, Roma.
- Sharwood Smith M. (1994), *Second language learning: theoretical foundations*, Longman, London.

Receptinis susikalbėjimas skirtingomis kalbomis

(N. Mačianskienė)

Funded by the
European Union

Bendraudami daugiakalbėje aplinkoje kalbantieji skirtingomis, bet giminingomis kalbomis susiduria su situacijomis, kai gali suprasti pašnekovą, kalbantį kalba, kurios net nemoka ir kurios niekada nesimokė, ir gana sklandžiai atlikti komunikacinius veiksmus, remdamiesi receptiniu susikalbėjimu skirtingomis kalbomis (SK) procesu, kuris yra jų daugiakalbės kompetencijos dalis. SK yra aktyvuojamos per asmens įgytas receptines strategijas, kurios leidžia jam „kartu kurti prasmę iš skirtingų šaltinių pateiktų užuominų“ (Eurlex. Europa, p. 44) ir ją gali lemti kalbų ryšys, t. y. tos pačios kalbinės šeimos kalbų mokėjimas, gebėjimas atpažinti tam tikrus žodžius, atrasti, numatyti, nuspėti, spėlioti, daryti išvadas remiantis gimtąja kalba ir visu savo lingvistiniu repertuaru.

SK kasdien naudojama visuomenėje, švietime ir verslo pasaulyje. Žmonės naudoja darbo vietose, restoranuose, bankuose, sporto ir kultūros renginiuose, radijo pokalbių laidose, t. y. bet kioje situacijoje ar veikloje. Kai kuriuose daugiakalbiuose regionuose, pavyzdžiui, Katalonijoje, Galisijoje, Fryzijoje, arba tarp žmonių, kalbančių giminingomis ar geografiškai artimomis kalbomis, pavyzdžiui, slavų kalbomis, yra įprasta girdėti, kad žmonės, pavyzdžiui, per pokalbius vartoja skirtingas gimtąsias kalbas ir jiems nereikia keisti kalbos ar tarmės, nes jie puikiai supranta vieni kitus dėl gramatikos, žodyno ar tarimo panašumų ir dėl to, kad turi receptinių įgūdžių.

Pedagogo uždutis – supažindinti daugiakalbius besimokančiuosius su tuo, kad SK veikia, kad jie turi tokio pobūdžio žinių ir, be abejo, taip pat mokyti juos ugdyti tam tikras receptines SK strategijas per praktinę patirtį. Daugiakalbystės įgūdžių informacinių duomenų rengėjai bendravimo SK projekte MIRIADI mato būtinybę tobulinti besimokančiųjų žinias trijose srityse – didėjantis besimokančiojo savarankiškumo laipsnis perduodant žinias ir tarpkalbinę analogiją; teksto kūrimo įgūdžių įgijimas; kalbos žinios ir praktinė patirtis (sintaksė, leksika, morfologija) – visos trys sritys plėtojamos trimis lygiais: sąmoningumo ugdymo, mokymo ir tobulinimo.

Tačiau reikia pažymėti, kad čia gali būti svarbūs ideologiniai veiksniai, t. y. požiūris į kitą kalbą, pavyzdžiui, teigiamas požiūris, skatinantis skandinavų kalbas Šiaurės šalyse. SK geriausiai veikia, kai kalbos yra lygiavertės.

Literatūra

Council Resolution of 21 November 2008 on a European strategy for multilingualism. <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008G1216%2801%29&qid=1676921630402>

Eur-Lex. Europa. (n.d.). *Intercomprehension: Exploring its usefulness for DGT, the Commission and the EU*. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:893895f6-0c42-4494-95d4-9c81fafdb5a3.0001.03/DOC_2&format=PDF

MIRIADI. (n.d.). *Guide on the use of the REFIC*. <https://www.miriadi.net/en/guide-use-refic#simple-table-of-contents-1>

Kalbos kaitaliojimas, kodų keitimas, vertimas iš vienos kalbos į kitą

(K. Peeters)

Kai kalbama apie daugiau nei vienos kalbos vartojimą aukštojo mokslo kontekste, ypač aukštųjų mokyklų auditorijose, į galvą ateina kelios galimos kalbų derinimo strategijos. Kai kurios iš šių strategijų užima tarpinę padėtį tarp pirmiau aptartų lyginamojo ir recepcinio metodų, kai kalbų mokymasis skatinamas stebint ir apmąstant, ir visiškai integruotų metodų, kai vienu metu įtraukiamos kelios kalbos, kas gali atrodyti ambicinga ir sudėtinga. Kalbos kaitaliojimas, kodų keitimas ir vertimas – tai trys galimos daugiakalbės strategijos, esančios kažkur per vidurį tarp kalbų lyginimo ir recepcinio aiškinimo, iš vienos pusės, ir visiškai integruoto kalbų mokymo metodo, iš kitos pusės. Kartu šios strategijos yra augimo kelias link gilesnės visų kalbų, esančių aukštosios mokyklos klasėje ir aplinkoje, integracijos.

Nepaisant to, kad šie metodai literatūroje yra konceptualiai ir terminologiškai neaiškūs, galima teigti, kad kalbų kaitaliojimas, kodų keitimas ir vertimas iš vienos kalbos į kitą turi tris bendrus bruožus. Pirma, tai, kad besimokantieji kalbų dažnai juos jau praktikuoja, tačiau slepia nuo savo dėstytojų, atsižvelgiant į tai, kad užsienio kalbų mokykloje vis dar vyrauja tik vienos kalbos pedagogika. Antra, kalbų kaitaliojimas, kodų keitimas ir vertimas iš vienos kalbos į kitą yra panašios strategijos, nes jos remiasi požiūriu, pagal kurį kalbos nėra visiškai integruotos, bet derinamos vartojant vieną kalbą po kitos. Galiausiai visos trys strategijos reiškia, kad besimokantieji aktyviai kalba daugiau nei viena kalba, dažniausiai derindami kalbų naudojimą (raštu arba žodžiu) ir recepciją (raštu arba žodžiu). Todėl šios strategijos yra ne tik veiksmingos, bet ir realios aukštųjų mokyklų auditorijose.

Kalbų kaitaliojimas yra vienas iš akivaizdžiausių būdų, kaip galima vartoti skirtingas kalbas klasėje. Keitimas reiškia atskirą kalbų vartojimą, t. y. viena kalba keičiama kita. Metodologiniu daugiakalbystės požiūriu tai galima pavadinti nuosekliu vienakalbiu kelių kalbų vartojimu: iš pradžių viena kalba (ir tik ta kalba), paskui kita kalba. Dažniausiai kalbos vartojamos kartu su dėstomąja kalba ir dalyko kalba, pavyzdžiui, prancūzų kalba duodami nurodymai ispanų ar italų gramatikos pratyboms, arba su *lingua franca*, pavyzdžiui, kai mokytojas lietuvių kalba duodamus nurodymus užsienio mainų studentams verčia į anglų kalbą. Kaip ir bet kurios kitos kalbos vartojimo atveju, kalbų kaitaliojimas priklauso nuo kontekstinių apribojimų, pavyzdžiui, nuo tarptautinėje klasėje esančių kalbų, komunikacinių užduočių, kurias reikia atlikti, ir mokytojo bei klausytojų suvokiamo kalbos mokėjimo lygio. Tai pagrindiniai veiksniai, lemiantys kalbų kaitos poreikį ir sėkmingą to taikymą klasėje.

Kodų kaita pasireiškia tada, kai kalbėtojas keičia kalbas ar jų atmainas vienoje komunikacinėje situacijoje. Dažniausiai kodų keitimas yra susijęs su pokalbiu ir vyksta sakinio, sakinių, frazių, žodžių ar net atskirų morfemų lygmeniu. Tai gali būti laikoma tam tikra kalbų kaita, tačiau vykstanti mikrolygmeniu, kai vienos kalbos elementai integruojami į pokalbį kita kalba. Taigi, palyginti su pirmiau pateiktais kalbų kaitaliojimo pavyzdžiais, kodų perjungimas žengia dar vieną žingsnį kalbos integracijos link. Nors kodų kaita kartais siejama su prastu kalbų mokėjimu ir

sunkumais bendraujant (kalbų besimokančiųjų arba migrantų ar čiabuvių bendruomenėse), ji pasitaiko ir tada, kai kalbėtojai laisvai kalba abiem kalbomis. Jis taip pat gali būti naudinga bendravimo strategija besimokantiems kalbų, pavyzdžiui, kai L1 žodžio ar angliško posakio, įterpto į L2 kalbą, vartojimas gali leisti jiems perteikti idėjas ar sąvokas, kurioms jie dar neturi tinkamo žodžio ar posakio savo L2 kalboje. Dėl užsienio kalbų klasėse vyraujančios tik vienos kalbos pedagogikos tokie kodų keitimo pavyzdžiai paprastai yra tabu, tačiau jie gali būti naudinga priemonė tikslui pasiekti: atskleisdami spragą sau ir mokytojams, besimokantieji vėliau gali išmokyti žodžių ar posakių L2. Leidimas keisti kodus žodžiu kalbant L2 kalba taip pat yra būdas išsklaidyti baimę kalbėti, taigi ir padidinti mokinių aktyvumą.

Kalbų kaitaliojimas ir kodų keitimas yra nuoseklios strategijos, susijusios su kalbos kūrimu ir gali būti derinamos su receptine veikla, o vertimas iš vienos kalbos į kitą žengia dar vieną žingsnį toliau, nes apima ne tik receptiją ir kūrimą, bet ir daugiakalbę sąveiką. Terminas „vertimas į kitą kalbą“ reiškia vykstantį veiksmą. Šis veiksmas yra tai, kad besimokantieji naudoja savo daugiakalbį repertuarą komunikacinėms užduotims atlikti, o tai reiškia, kad jie vartoja kelias kalbas ne iš eilės, bet vienu metu. Kitaip tariant, vertimas iš vienos kalbos į kitą reiškia aktyvesnę ir vienalaikę visų klasėje esančių kalbų sąveiką. Konceptuali lygmeniu „translanguaging“ sąvoka reiškia vieningą požiūrį į daugiakalbystę, už kurį pasisako ir Europos Taryba, t. y. daugiakalbiai kalbėtojai naudoja vieną repertuarą, kuriame visos kalbos yra tarpusavyje susijusios ir daro viena kitai įtaką. Vertimas iš vienos kalbos į kitą reiškia integruotą daugiakalbystę, o kodų keitimo arba kalbų kaitos sąvokos remiasi atskirų kalbų idėja, pateikiama pagal dvigubos kompetencijos modelį, kuris numato, kad egzistuoja atskiros kalbinės sistemos. Taigi taikant vertimo į kitas kalbas metodą paliekama vietos visoms klasėje esančioms kalboms ir visoms kalbų atmainoms, o daugiakalbystė laikoma privalumu mokantis užsienio kalbos, kartu pabrėžiant metakognityvinio kalbinės praktikos supratimo svarbą ir peržengiant sakinio lygmens ir gramatikos problemas bei sutelkiant dėmesį į diskurso klausimus ir bendravimo veiksmingumą realioje aplinkoje. Galimi vertimo į kitas kalbas veiklos pavyzdžiai: dvikalbių autorių ir tekstų skaitymas, teksto skaitymas L2 kalba ir santraukos rengimas L1 kalba, akademinis rašymas L2 kalba, derinamas su santraukos rašymu L1 ir (arba) L3 kalba, pokalbio pamoka L2 ir L3 kalba, parengta pagal daugiakalbius terminų sąrašus, L1 kalbos diskurso perfravimas L2 kalba, kai mokiniai L1 kalba aiškina tai, ką išmoko L2 kalba, ir kt. Visais šiais atvejais vertimas į kitą kalbą reiškia tam tikrą pagrindinį vertimą ar vertimą žodžiu, kuriam vertimo ir vertimo žodžiu įgūdžiai besimokantiems gali būti labai naudingi, pavyzdžiui, nustatant galimus pažinimo sunkumus, perrašant ir perfrazuojant, deverbaliuojant ir pritaikant žodžių tvarką prie pagrindinių temų ir temų struktūrų arba užrašant pastabas. Tai mus veda prie kito žingsnio link iš tiesų integruotų daugiakalbių strategijų, kurios atsiranda, kai besimokantieji kalbų ne tik skaito, kalba, bendrauja keliomis kalbomis, bet ir tarpininkauja.

Literatūra

- Alvarez, C. (1998) From 'switching code' to 'code-switching': towards a reconceptualization of communicative codes. In: P. Auer (Ed.) *Code-switching in Conversation: Language, Interaction, and Identity*, 29-48. Routledge.
- Bullock, B.E. & Toribio, A.J. (2009) *The Cambridge Handbook of Code-switching*. Cambridge UP. doi.org/10.1017/CBO9780511576331

- Burton, J. & Rajendram, S. (2019). Translanguaging-as-Resource: University ESL Instructors' Language Orientations and Attitudes Toward Translanguaging. *TESL Canada Journal*, 36:1 (special issue *Language and Higher Education*), 21–47. doi.org/10.18806/tesl.v36i1.1301
- Jasim Betti, M. (2021) Language alternation. Unpublished paper available on ResearchGate, https://www.researchgate.net/publication/351938765_Language_Alternation.
- Kettle, M. & Macqueen, S. (2020). Applied Linguistics and Education. *Oxford Research Encyclopedia of Education*, Oxford University Press. doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.304
- Milroy, L. & Muysken, P. (Eds.). (1995) *One Speaker, Two Languages: Cross-disciplinary Perspectives on Code-switching*. Cambridge: Cambridge University Press
- Nikula, T., & Moore, P. (2016). Exploring translanguaging in CLIL. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 19, 1–13. doi.org/10.1080/13670050.2016.1254151
- Ruíz, R. (1984). Orientations in language planning. *NABE: The Journal for the National Association for Bilingual Education*, 8(2), 15–34. doi.org/10.1080/08855072.1984.10668464
- Vogel, S. & García, O. (2017). Translanguaging. *Oxford Research Encyclopedia of Education*, Oxford University Press. doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.181
- Wei, L. (2000) *The bilingualism reader*. Routledge.
- Wei, L. (2018) Translanguaging as a Practical Theory of Language. *Applied Linguistics* 39(1). 9–30. doi.org/10.1093/applin/amx039

Kompleksiniai požiūriai

(S. Calvi, K. Dankova, S. Gilardoni, M. V. Lo Presti)

Tarp daugiakalbų ir daugiakultūrinių metodų, kurie grindžiami mokymo ir mokymosi veikla, apimančia kelias kalbas ir kultūras vienu metu, yra integruoto kalbų mokymo metodas, kuris yra novatoriškas iššūkis aukštajam mokslui.

Taikant šį principą besimokantieji kuria sąsajas tarp skirtingų kalbų. Tai reiškia, kad pirmoji kalba (L1) naudojama pirmai užsienio kalbai (L2), kuri kartu su L1 gali būti naudojama antrai užsienio kalbai (L3). Šiomis aplinkybėmis sąsajos tarp kalbų, kurios yra besimokančiųjų daugiakalbio repertuaro dalis, yra būtina daugiakalbės kompetencijos ugdymo sąlyga.

Teoriniu požiūriu integruotasis kalbų mokymas remiasi įsitikinimu, kad tarp skirtingų kalbų egzistuoja abipusė kognityvinė sąveika. Tiksliau, daugiakalbiai integruoti būdai grindžiami dviem principais: anticipaciniu principu ir retroaktyviuoju principu.

Anticipacijos principas pabrėžia lemiamą chronologinio kriterijaus vaidmenį, kuris daro įtaką skirtingų kalbų statusui kalbos mokymosi procese: pavyzdžiui, L1 kalba padeda pagrindus L2 kalbos mokymuisi, kuri savo ruožtu daro įtaką trečiosios kalbos (L3) mokymosi procesui. Priešingai, retroaktyvumo principas teigia, kad kitų kalbų, išskyrus L1, įsivavinimo procese yra ir priešingos krypties įtaka: pavyzdžiui, L3 mokymasis gali daryti tiesioginę įtaką L2 žinioms, o kartu ir L1. Didaktiniu požiūriu anticipacinis principas reiškia, kad mokytojai žino, jog gali remtis žiniomis ir įgūdžiais, kuriuos besimokantieji jau yra įgiję kitomis kalbomis. Kita vertus, įvairios veiklos rodo retroaktyvų principą didaktiniame kontekste: L3 mokymasis leidžia besimokantiesiems pagilinti ir pakeisti L2 ir L1 žinias, atrandant anksčiau nesąmoningai atliktus kalbinius reiškinius

Integruoti metodai leidžia nutiesti tiltus tarp kalbų ir kultūrų, o tai galima pasiekti ir kitu būdu, t. y. integruojant kalbų mokymąsi ir dalyko turinio mokymąsi. Aukštosios mokyklos lygmeniu mokymo veikla, kuria siekiama integruoti kalbos mokymąsi ir dalyko turinio mokymąsi, suteikia besimokančiajam galimybę vartoti daugiau nei vieną kalbą plėtojant žinias ir skatina žinių perdavimą skirtingomis kalbomis.

Literatūra

- Candelier M. et al. (2012), FREPA. *A Framework of Reference for Pluralistic Approaches to Languages and Cultures*, Council of Europe Publishing, Strasbourg. Available at: <https://carap.ecml.at/Portals/11/documents/CARAP-version3-EN-28062010.pdf>.
- Cavalli M. (2005), *Education bilingue et plurilinguisme. Le cas du Val d'Aoste*, Didier-CREDIF, coll. LAL, Paris. Available at : https://docs.google.com/document/d/1w1b9cOhG7IN0dgvr1Tyonbt1_CzxP49M_rrimrRP40k/edit.
- Coste D., Cavalli M., Crişan A., van de Ven P.-H. (2007), *A European reference document for languages of education?*, Council of Europe Publishing, Strasbourg. Available at : <https://rm.coe.int/a-european-reference-document-for-languages-of-education-intergovernme/16805a31e4>.
- Gilardoni S. et al. (2023), Valorizzare forme di didattica plurilingue in università. Attività di classe e autonomia dell'apprendimento, in M.T. Zanola, *Plurilingual Integrated Approaches to the University: Methods, Training, Experiences*, 12th Italian Association of University Language Centres (AICLU) International Congress 2022, EDUCATT, Milan.
- Hufeisen B., Neuner G. (2004), *The plurilingualism project: tertiary language learning: German after English*, Council of Europe, Strasbourg.

Trapkalbinė mediacija kaip daugiakalbė strategija

(D. Pundziuvienė)

Pastaruoju metu kalbų ir kultūrų didaktikoje atsirado įvairių mediacijos strategijų ir veiklų. Kaip teigiama Bendruosiuose Europos kalbų metmenyse (2020), mediatorius „veikia kaip socialinis agentas, kuris kuria tiltus ir padeda kurti ar perteikti prasmę ... tarp modalumų (pvz., iš šnekamosios kalbos į gestų kalbą arba atvirkščiai, tarpmodalinio bendravimo atveju)“ (BEKM, 2020, p. 90). Prasmės konstravimas iš vienos kalbos į kitą apibrėžiamas kaip tarpkalbinė mediacija. Lankstus skirtingų kalbų (L1, L2, L3, ...) vartojimas ir kalbinės bei kultūrinės įvairovės naudojimas kaip mokymo / mokymosi šaltinis įgalina ir kalbos mokytoją, ir besimokantįjį. Papildoma tarpkalbinės mediacijos vertė – tai mokymosi kultūros ugdymas, kai „klasės diskursas tarpininkauja tarp mokymo programos turinio ir mokinių plėtojamo daugiakalbio repertuaro“ (Little, Kirwan, 2021, p. 173). Šiame kontekste į vertimo į kitas kalbas vartojimą žiūrima nebe kaip į kliūtį, o kaip į priemonę, padedančią ugdyti besimokančiųjų daugiakalbę tapatybę, kelti jų motyvaciją ir pasitikėjimą savimi.

Kad besimokantieji galėtų kalbėti skirtingomis kalbomis ir įveikti kalbinius bei kultūrinius skirtumus, jiems reikia taikyti tinkamas mediacijos strategijas. Europos bendrųjų metmenų

mokymo sistemos (2020) leidinio „The CEFR Companion Volume“ (2020) mediacija tarp kalbų pristatoma trimis mediavimo veiklos kategorijomis: teksto mediacija, sąvokų mediacija ir bendravimo mediacija (BEKM, 2020, p. 90). Tarpkalbinės mediacijos užduotyse paprastai daugiausia dėmesio skiriama analizuoti, interpretuoti, aiškinti ar kurti prasmę, sąveikaujant kalboms. Taigi, mokinių daugiakalbystės kompetencija naudojama ir kartu toliau plėtojama. Žymi mediacijos tyrėja Piccardo pateikia tokį tarpkalbinės mediacijos (teksto medijavimo) pavyzdį:

Restorane mokinys A savo draugui, kuris nekalba angliškai, turi paaiškinti apie įvairius patiekalus ir meniu pasirinkimus anglų (mokomoji kalba) ir prancūzų kalbomis. Mokinys A taip pat turi padėti mokiniui B susikalbėti su padavėju / padavėja. Kadangi valgiaraštis pateikiamas dviem kalbomis, mokiniai, lygindami kelias kalbas ir bandydami iššifruoti reikšmę, ugdo daugiakalbystės kompetenciją (adaptuota pagal Piccardo ir North, 2021).

Po pamokų, kuriose taikoma tarpkalbinė mediacija, tikimasi, kad besimokantieji:

- lanksčiau persijungia iš vienos kalbos į kitą (angl. code-switching);
- tobulėja kaip mediatoriai bendraujant keliomis kalbomis;
- tampa daugiakalbiškesniais (pvz., didžiuojasi visais savo kalbos įgūdžiais, lygina kalbas mokantis tikslinės kalbos);
- ugdo tarpkultūrinį sąmoningumą;
- ugdo nelingvistines kompetencijas (kūrybiškumą, lyderystę, bendradarbiavimą, kritinį mąstymą, apibendrinimą, paaiškinimų teikimą, konstruktyvią kritiką, konfliktų sprendimą ar empatiją).

Literatūra

Council of Europe. (2020). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>.

Little, D., Kirwan, D. (2021). *Engaging with Linguistic Diversity*. London: Bloomsbury.

Piccardo, E., North, B. (2021). *The CEFR Companion Volume: a Key Resource for Inclusive Plurilingual Education. Action-oriented plurilingual mediation in collaborative tasks*. 2021 Webinar Series

APATCHE

Adding Plurilingual Approaches to language Teacher Competences in Higher Education

Išvados

Įsivertinimas

Nuorodos ir papildoma literatūra

Žodynėlis

Funded by the
European Union